

Osasuna

Xabier Ojenbarrena

Osasun kontzeptua

Osasuna, tradizioz bederen, «gaisotasunaren ausentzia» bezala ulertu izan da soilik. Eta hori, orain arteko osasun politikaren ondorioz, hots: laneko garbitasun eta seguritate faltarekiko axolagabekeriak, hirigintzaren eta zerbitzu sozialen faltaz, bizitzaren erritmo larriaz, gure hirietako gune berdeen faltaz, kutsadurazko ingurugiro batez, etab.: gaitzen iturriak, inondik ere, faktore horiek guztiak.

Osasunaz, guk, askoz zabalago eta osatuago den beste zerbait ulertzen dugu: Osasuna ongizatea da, hasteko. Indibiduoak bere gizartean aurkitu behar duen oreka. Munduko Osasunaren Erakundeek, bere aldetik, «Ongizate fisiko, buruko eta sozial osozko egoera» bezala definitzen du. Gizonak positibotzat eman ohi dituen balio sail bat suposatzen du beraz; eta gizon orok bere beharrak osotasunean eta antolakuntza batez emendatzeko abagunea izan behar du.

Ez da beraz kontzeptu isolatu eta geldi bat, dinamikoa baizik. Eta horrekin, kondizio sozioekonomikoek, faktore politikoek, kultura-

lek, etab., gizonen harremanetan, bizikeran, ekologi sisteman intziditzen dutela esan nahi da, guzti horiek aldatuz eta bide batez gaitzen sorrera prozesuan eragiten dutelarik. Hots, komunitatearen dinamika sozialaren eta produkzio sistemaren fruitu diren ezarritako erlazio horien espresabide bezala ulertzen dugu, hain prezeski, gaurregun, komunitatearen osasuna.

Gaitzen sorreran faktore sozialek duten inportantzia hori onartzea, errealtatetik arras urrun aurkitzen dela oraindik esan behar. Osasun galerak desoreka sozialak diren eta, beraz, komunitatearen barruan gertatzen direna —nahiz eta horretan ingurugiroaren zenbait eragilek ere parte hartu—, ez da hain erraz eta absolutuki onartzen oraindik. Urratsik franko eman beharko da oraindik ere zera bere ondorio guztiakin frogatzen: alegia, katea epidemiologiko klasikoaren inguruan aurkitzen diren faktore ekonomiko, sozial eta politikoei osatzen dutela egiaz haren benetako euskarria.

Osasuna: eginkizun politiko

Historian zehar, bi osasun mota paralelo nabari ahal ditugure komunitateetan: herri medikuntza, petrikillo eta «curandero»ena (oraindik ere bizirik dirauena herri desarroilatuetan) eta medikuntza zientifikoa, ofiziala.

Bi medikuntza mota horiek bizirik badiraute, ez dago esan beharrik gizarteko indarren arteko jokoak ere ez dela bakarra: klase agintarien osasun sistema aurkitzen dugu, alde batetik, eta medikuntza zientifikoaren teknika eta ezagutza bereganatzeko hainbat pisu sozialik gabeko klaseena, bestetik.

Ezagupenen eta honen aplikapenen arteko paralelismo falta, produkzio sistemen desarroiloan aurkitu behar da, agente klaseen komenentzien arabera antolatutak baitaude sistema horiek. Aseguro Sozialaren anbulategietako mediku laguntzaren kalitate eskasak eta nekazal giroetakoak, hiri inguru eta nekazal komunitateetako saneamenduaren egoerak eta hirigintza aldrebe-sek, etab. ondo baino hobeto erakusten digute zenbait hobakuntzaren erdiespen soziala eta ezagupen horiek erabili ala ez erabiltzea, komunitate bakoitzeko dinamika sozialaren ondorioei zuzenki loturik aurkitzen direla. Horrexegatik baiezta daiteke, bada, eredu politiko bakoitzak —eta bidenabar, ekonomikoak— berari ongi dagokiokeen osasun eredu berezia hartuko duela. Gizarte kapitalistetan, eskulana ahalik eta azkarren berriro kon-

pontzera zuzenduriko ereduak aurkituko dugu eta, ondorioz, osasun ekintza, sendatzailea izango da nagusiki.

Eskema honen kontraposturan, osasuna gizonaren eta honen ingurunearen prozesu integratzaile bezala ulertuko lukeena, Estatuak indibiduoari eta komunitateari garantizatu beharreko eskubide bilakatzen da. Eta hori, gizarteko sektore ekonomiko eta sozialen arteko harreman organizatuaren bidez, azkenik lehen mailako egitamu politiko bilakatuko litzatekeelarik.

Osasunerako ekintzak

Helburu ideal horren irispidean, medikuntzaren ezagupenak eta teknika, osotasuneko testuinguru organizatu batetan aplikatzea suposatuko lukeen neurri zerrenda bat aurkitzen da, hitz batean esateko. Testuinguru horretan eta osasun planifikapen baten bitartez, elkar erlazionatuko bailirateke sektore ekonomiko eta sozial desberdinak, oinarritzko osasun eginkizunaren desarroiarekin zerikusirik duten neurriak. Osasunerako Ekintzak dira, komunitatea osasunaren prozesuan integratzera zuzendurikoak, beraz.

Osasun heziketa

Ezinbestekoa da populazio osoarengana zuzenduriko informazio lana, baldin populazio horrek komunitatearen osasunarekiko duen zeregina bere egin eta beteko badu. Sexu heziketa, bizitzako ohiturei buruzkoa, norberaren higieneari buruzkoa, famili plangintza, etab., osasunaren aurrerapenerako ekintzak dira, eta indibiduoaren integrapen osoa lortzeko lehen urratsa.

Aurrikuslea (prebentiboa)

Hau izango litzateke bigarren urratsa eta gaitzen kausetara zuzendurik legoke funtsean, aldi berez bi bidetatik joko lukeelarik:

- osasun indibidual eta kolektiboaren maila kontrolatuz eta ebaluatuz, txerto kanpainen bidez, haurdunaldia eta edoskitzaroa zainduz, eskola medikuntzaren bidez, etab.
- faktore sozialetan ihardunez, hirigintza, etxagintza, poli-

tika sozio-ekonomiko, ingurugiro etabarri buruzko kontrol eta erabakietara zuzenduriko ekintzei eraginez.

Sendatzailea

Medikuntza Asistentziala esango genukeena, gaitza bere osotasunean sendatzera zuzenduriko osasun ekintzen bilduma edo batasun bezala.

Berrabiltzailea

Sendabide honek ekintzak gaisoaldi ondoko gorputzeko eta buruko zuzperraldira zuzenduak daude, eta sektorerik malderrenak (subnormalitatea, alkoholismoa, zahartzarrea, elbarriak, etab.) gizartearen integratzera ere bai noski.

Aipatu ekintzok ezin daitezke bakarka burutu; Gizarte osoaren kontzepzioaren baitan izango dira posible, gizakiaren eta honen inguruaren arteko oreka lortzeko oinarri bezala.

Euskaratzailea: **Gotzon Nazabal**

X. O.

LA SALUD LA SANTÉ

Es necesario comprender la salud, no como mera ausencia de enfermedad, sino como «un estado de completo bienestar físico, mental y social» (definición de la OMS). El reconocimiento de la importancia de los factores sociales como co-determinantes, junto a las causas epidemiológicas, del estado de enfermedad/salud, tiene consecuencias políticas inmediatas. Puede afirmarse que a cada modelo político (económico) corresponde un determinado modelo sanitario. Así la existencia de dos medicinas paralelas, la popular y la científica, pone de manifiesto la existencia de un sistema de salud de las clases dominantes frente a otro de las clases sin suficiente peso social como para que llegue hasta ellas la aplicación de los conocimientos y la técnica de la medicina científica. En las sociedades capitalistas el modelo sanitario está orientado a la reposición rápida de la mano de obra y por lo tanto la acción sanitaria es fundamentalmente curativa. Un planteamiento de la salud, entendida ésta como proceso integrador del hombre y su medio, exige por el contrario una planificación sanitaria global de las tareas educativa, preven-

tiva, curativa y rehabilitadora, y que ésta embarque por igual a los diversos sectores económicos y sociales, tal como se desprende del concepto integral de salud, entendida ésta como derecho tanto individual como público.

Il est nécessaire de comprendre la santé, non comme une simple absence de maladie mais comme «un état de complet bien-être physique, mental et social» (définition de la OMS). Le fait de reconnaître l'importance des facteurs sociaux comme co-déterminants, avec les causes d'épidémiologie, de l'état de maladie/santé, a des conséquences politiques immédiates. On peut affirmer qu'à chaque modèle politique (économique) correspond un modèle sanitaire déterminé. Ainsi l'existence de deux médecines parallèles, la populaire et la scientifique, met en évidence l'existence d'un système de santé des classes dominantes face à un autre des classes sans poids social suffisant pour qu'arrivent jusqu'à elles l'application des connaissances et la technique de la médecine scientifique. Dans les sociétés capitalistes le modèle sanitaire est orienté vers la réintégration rapide de la main d'oeuvre et par conséquent l'action sanitaire est fondamentalement curative. Un exposé de la santé, comprise comme processus intégrant l'homme et son milieu, exige au contraire qu'il y ait une planification sanitaire globale des tâches éducative, préventive, curative et de réhabilitation, et que celle-ci englobe également les divers secteurs économiques et sociaux, tel que cela découle du concept intégral de santé, cette dernière comprise comme un droit autant individuel que public.